

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

HORVÁTH CSABA PÉTER

Telegdi Miklós

(1535–1586)

– a doktori értekezés tézisei –

Irodalomtudományi Doktori Iskola, vezető: Prof. Dr. HARGITTAY EMIL,
egyetemi tanár

Textológia és régi irodalom műhely, vezető: Prof. Dr. HARGITTAY EMIL,
egyetemi tanár

Témavezető: Prof. Dr. SZELESTEI NAGY LÁSZLÓ, egyetemi tanár

Budapest, 2019

Tartalom

I. Az értekezés tézisei (előzmények, problémafelvetések, módszertan, új eredmények)	3
II. Az értekezés részletes tartalomjegyzéke	14
III. Az értekezés tárgyában megjelent publikációk listája	17

I. Az értekezés tézisei (előzmények, problémafelvetések, módszertan, új eredmények)

1. Disszertációmban Telegdi Miklós (1535–1586) pécsi püspök, esztergomi apostoli kormányzó irodalmi életművének értelmezésére, illetve értékelésére vállalkoztam. A tudós főpap munkásságának monografikus igényű feldolgozásával irodalomtörténeti hiátust kívántam betölteni, mivel a magyarországi katolikus megújulás első termékeny, magyar nyelven író szerzőjéről modern értelemben vett átfogó tanulmány eddig még nem jelent meg.
2. Dolgozatom historiográfiai előzményének – néhány rövidebb hely- és irodalomtörténeti tanulmány mellett – Both Ferenc (*Telegdi Miklós élete és művei*, Szeged, 1899), Gácsér József (*Telegdi Miklós nyelve*, Bp., 1905) és Fényi András (*Telegdi Miklós*, Bp., 1939) kismonográfiáit tekinthetjük.
3. Telegdi értékelése mind az irodalom-, mind az egyháztörténeti szakirodalomban más szerzők munkásságával relációban történt: vagy a szintén jelentős irodalmi életművet ránk hagyó hitvitapartner, Bornemisza Péter (1535–1584) csallóköz–mátyusföldi evangélikus szuperintendens, vagy a kora újkori katolikus prédikáció zsinórmértéke, Pázmány Péter (1570–1637) felől értékelték. Telegdi irodalmi életművének zömét kitevő posztilláival már egyetemi szakdolgozatom (*Bornemisza Péter politikai prédikációi*, Bp., KRE BTK, 2011, kézirat) írása során foglalkoztam, a doktori képzés alatt több részletkérdésről tanulmányt írtam (lásd részletesebben a publikációknál).

4. Telegdi írói működése korszakhatáron teljeseedett be: a katolikus megújulás egyháztörténeti szempontból második, irodalmi téren első generációjának hazai vezéralakja volt. Esztergom eleste (1545) után az ország katolikus egyházi centrumává vált Nagyszombat a 16. század második felében a Magyar Királyság adminisztratív központja, Pozsony mellett irodalmi és művelődési erőterré szerveződött. Ebbe a folyamatba illeszkedik a nagyszombati káptalani iskola reformja, a papnevelő intézet felállítása és a jezsuita rend első rövid nagyszombati letelepedése (1561–1567).
5. Oláh Miklós (1493–1568) és Draskovich György (1525–1587) magyarországi működését Telegdi tevékenységének közvetlen egyházpolitikai előzményének tekinthetjük.
6. Both Ferenc Telegdi-biográfiája pontos, többnyire levéltári adatokra támaszkodó információkat közölt. Telegdi életeseményeinek és a világtörténelmi folyamatoknak párhuzamba állítását a dolgozat *1. számú melléklete* tartalmazza.
7. Mivel a trentói zsinat (1545–1563) határozatai – és azok közül sem mindegyik – kihirdetés és főpásztori tekintély nélkül kerültek át a hazai gyakorlatba, valamint a zömében protestáns rendek hatása alatt álló országgyűlések sem kedveztek a katolikus reformtörekvéseknek, a hitét, vallását és befolyását féltő hazai katolikus klérus nem tehetett mást, mint az írott szó súlyával vette fel a küzdelmet a protestantizmus ellen.
8. E törekvések elősegítését szolgálta az 1578-ban felállított nagyszombati káptalani nyomda, mely Telegdi műveinek legfontosabb közrebozsátója volt. Pécsi Lukács (1548–1604), a főkáptalan szolgálatában álló humanista a nyomda korrektori feladatait látta el.

9. Nemcsak a reformációnak, hanem a katolikus megújulásnak is volt nemzeti nyelvű programja.
10. A protestáns felekezetek a 16. század végére egyházzá szerveződtek, az ország 3,5 millió keresztény lakosának fele a református, negyede az evangélikus egyházhoz tartozott, a maradék 25%-ot egyenlő arányban képviselte a katolikus, unitárius és ortodox egyház, ezzel az európai megoszlást is meghaladtuk, mivel Erdélyben a Szentháromság-tagadók is önálló egyházszervezetet alakítottak ki.
11. A forrásokat és irodalmat autopsziával vizsgáltam, és betűhíven közöltem.
12. Munkám során mind a fennmaradt források, mind a Telegdiről szóló irodalom tekintetében a teljességre törekedtem.
13. Telegdi életművét – mivel levéltári dokumentumok tekintetében a ránk maradt forrásanyag szegényes – elsősorban nyomtatásban megjelent művein keresztül vizsgálhatjuk. Ezek: katekizmusfordítása (RMNy 173), három kötet posztillája (RMNy 374, 418, 474), három fennmaradt vitairata (RMNy 475, 476, 496), az esztergomi egyháztartomány számára kiadott liturgikus kiadványai (RMNy 473, 528), valamint a Mossóczy Zakariás (1542–1587) nyitrai püspökkel közösen sajtó alá rendezett törvénytára (RMNy 549).
14. Telegdi műveit – a kora újkori vallásos irodalom zömével egyetemben – az egyházi használati irodalom (Gebrauchsliteratur) kategóriájába illeszthetjük. Használati irodalomnak tekintek minden olyan alkotást, melynek elkészültét nem kizárólag a szerzői önmegvalósítás szándéka, hanem a szociális és gyakorlati szükségszerűségek indokolták. Ezek a dokumentumok több évszázados formai keretrendszer hagyománya

alapján készültek, így mindenképpen irodalomnak tekintendők. A kötött forma és a praktikum nem zárja ki az igényes nyelvi megformálás lehetőségét sem.

15. A fentiek alapján az elemzés fontos elemének tekintetem az irodalmi- és kiadványműfajok történeti elemzését és kontextusba illesztését.
16. A feldolgozás elméleti háttéréhez jelentősen hozzájárultak többek között Takáts József (*Nyolc év az elsődleges kontextus mellett*, Irodalomtörténeti Közlemények, 2001) és Bene Sándor (*Szövegaktus*, Irodalomtörténeti Közlemények, 2003) tanulmányai. A vizsgált források elsődleges kontextusának meghatározása, szerkezeti, majd tartalmi elemzése mellett külön figyelmet fordítottam a használati lehetőségek elemzésére. Ehhez nagy segítséget nyújtottak Telegdi kiadványainak paratextusai.
17. A művek egyháztörténeti beágyazottsága és a szenthagyománnyal való értelemszerű kapcsolata elsősorban a szerző posztilláiból felfejthető műveltségszerkezettel szemléltethető.
18. Telegdi hagyatéki könyvjegyzékei tanúsága szerint könyvtára korszerű teológiai segédkönyvtár volt, két fennmaradt könyvjegyzékének kiadását és a tételek azonosítását a dolgozat 2. számú melléklete tartalmazza.
19. Az egyes tételek pontos (legalább kiadás szintű) feldolgozása a korabeli gyakorlat kezdetlegessége, a lejegyzők felületessége miatt lehetetlen feladat.
20. Egyértelmű példánymeghatározásra csak abban az esetben nyílt lehetőség, amennyiben Telegdi az adott kötetet bejegyzésével ellátta, és kötete fennmaradt, rendelkezésünkre áll.

21. A 16. századra az európai egyetemi városokban – különösen ott, ahol Rotterdami Erasmus (1466–1536) megfordult – fellendült az egyházatyák és a középkori örökség kiadása. Ahol erre lehetőség adódott, ott a mérvadó nyomdák kiadványaival azonosítottam a tételeket, noha egyes szerzőknek már az ősnymatok korában is volt kiadása.
22. Minden más esetben csupán szerző és cím meghatározására nyílt lehetőség, azonban gyakorta ennek bizonyíthatósági foka is alacsony.
23. Telegdi Miklós első műve az első generációs jezsuita, Petrus Canisius (1521–1597) „közepes” katekizmusának magyarra fordítása. A munkára Oláh érsek utasította, a kész könyvecske az újjá szervezett káptalani iskola tankönyve lett.
24. Telegdi fordítása többnyire követte az eredeti szöveget, a latin textushoz képest eltérésekkel ott találkozhatunk, ahol ezt a tanuló gyermekek elméje megkívánta. A katekizmus olvasókönyv és memoriteranyag volt.
25. Canisius katekizmusa a jezsuita Vásárhelyi Gergely (1561–1623) fordításában is megjelent (RMNy 860), aki munkája során Telegdi fordítását is felhasználta. A Kárpát-medencében ez a változat jóval elterjedtebb volt.
26. Szembetűnő, hogy Telegdi munkái szerkesztésmódjukban a késő középkori monasztikus hagyományt követik, ugyanakkor a barokk devocionális érdeklődés és érzékekre hatni kívánás, valamint a barokk szermő műfaji sajátosságai nem jellemzőek rájuk. Telegdi még a régi humanista rendszerben tanult, azonban a protestantizmus fenyegetése miatt homiletikájába integrálnia kellett a kontroverz teológiai tartalmakat is.

27. Telegdi irodalmi munkásságának zömét esztergomi apostoli adminisztrátorrá való kinevezése (1573) után mint – kinevezett érsek híján – a magyarországi katolikus egyház főpásztora írta.
28. Telegdi posztillái (RMNy 374, 418, 474) megjelenésük után nagy népszerűségnek örvendtek. A korszak könyvnyomtatási mérlegéhez képest nagyobb számban nyomták ki a köteteket. Az eddig szakirodalmi gyűjtés alapján összeállított possessorkatalógust a dolgozat *3. számú melléklete* tartalmazza. Telegdi unokaöccse, Telegdi János kalocsai érsek 1636-ban újra kiadta a prédikációciklust (RMNy 1714, 1715, 1716). A kiadások csupán paratextusaikban különböznek. Telegdi posztillái azonban a jezsuita Káldi György (RMNy 1509, 1510) és Pázmány Péter (RMNy 1659) prédikációi megjelenése után háttérbe szorultak.
29. Posztilláinak első és második kötete az egyházi évkörnek megfelelően a vasárnapokra és parancsolt ünnepekre előírt perikopákat magyarázzák, a harmadik kötet a szentek emléknapjaira és a kisebb ünnepekre vonatkozókat.
30. Telegdi posztillái megjelentetésének hármasszoros intenciója volt: a hívő közösség kérésének való elégtétel, a papság ellátása mintaprédikációkkal, felolvasandó homília közreadása a licenciátusok (literátus világiak) számára.
31. Telegdi prédikációinak második kötete az első, a Magyar Királyság területén nyomtatott, katolikus szerző által írt, magyar nyelvű könyv.
32. Az első kötet elején olvasható ars praedicandijából a katolikus igeliturgia gyakorlatára következtethetünk. A posztillákban szereplő prédikációkat szó szerint kellett felolvasni.

33. Az első két kötetben karácsony, húsvét és újév napjára kottajelzések nélküli népénekek szövegével találkozunk.
34. Mindhárom kötethez indexet szerkesztettek, melyet a tartalmak szöveges adatbázisának tekinthetünk.
35. Második kötetének előszavában Bornemisza Péterrel való konfliktusáról olvashatunk. Pozsony vármegye két legfontosabb nyilvánosságformáló szereplője egy térben és egy időben alkottak, munkásságuk egymással párhuzamosan, ugyanakkor egymás rovására ment végbe.
36. Telegdi prédikációiban a középkori egynyelvű hagyományt követi, latin és kisebb részben görög kútfőit magyar nyelven illeszti szövegébe.
37. Telegdi posztilláinak perikoparendje a középkori esztergomi gyakorlatot követi. Posztilláinak részletes tartalomjegyzékét és prédikációs perikoparendjét a dolgozat *5. számú melléklete* tartalmazza.
38. Prédikációinak argumentációs bázisát – a Szentírás textusain, valamint a szenthagyomány másfél ezer éves úzusán túlmenően – az egyházatyák művei és a középkori örökség teszi ki. Telegdi kútfői az európai kulturális közvagyon részét képezik.
39. Kontroverz teológiai kérdések tárgyalásakor mind a protestáns fél – elsősorban Philipp Melanchthon (1490–1560) és Jean Calvin (1509–1564), valamint a hazai protestantizmusra jelentős hatást gyakorló Georg Maior (1502–1574) és Johann Brenz (1499–1570) –, mind a nyugat-európai kortárs katolikus hitvitázók művei szerepelnek Telegdi hivatkozásai között. Telegdi prédikációinak műveltségbázisát a dolgozat *4. számú melléklete* tartalmazza.
40. Telegdi locusjelölési és hivatkozási gyakorlata az elődök példáját követi.

41. Telegdi prédikációit két műfaji kategóriába illeszthetjük: legtöbb beszéde szentírásmagyarázat (homília), ha második prédikáció kapcsolódik a perikopához, az szermó, és kontroverz teológiai tartalmakra fókuszál. Az oráció műfaji jellegzetességeit újévi beszéde viseli magán.
42. Prédikációinak szerkesztésmódja a késő középkori skolasztikus hagyományt követi: cím (ünnep neve), perikopa, rövid bevezetés a textus litterális értelmével, tanúságok, rövid befejezés.
43. Két részletesen bemutatott prédikációjából a korszak apokaliptikus gondolkodásmódjára és társadalomképére következtethetünk.
44. A szentek emléknappjaira írt prédikációi szintén homíliák, a szentek életrajza a legtöbb esetben csupán pár soros összefoglalásként van jelen a prédikációkban. Ez alól néhány jelentős magyar szent jelent kivételt, ezzel részben hozzájárulva a katolikus reformtörekvések előmozdításához. Telegdi a magyar történelmet Antonio Bonfini és Petrus Ransanus műveiből, a szentek életét Lorenzo Sauer *Vitae patrum*ából idézi fel.
45. Telegdi 1580–1581-ben három vitairatot írt. Ezek az első hazai katolikus, nyomtatásban megjelent vallási vitairatok.
46. *Feleletében* Bornemisza Péter *Fejtegetésére* válaszol, melyben az evangélikus szuperintendens Telegdi septuagesima vasárnapra írt prédikációja ellen érvelt. Bornemisza, aki a Magyar Királyság északnyugati részének legfontosabb véleményformálója volt, vitairatát a pozsonyi országgyűlésen a rendeknek osztogatta.
47. A *Rövid írás* című vitairat Telegdi Szent Péter és Pál apostolok napjára írott második prédikációjának betű szerinti újrakiadása.

48. Telegdi *Egynéhány jeles okai* az első olyan műve, melyben nem konkrét személy, hanem a teljes protestáns tanítás ellen lép fel, 24 pontban foglalta össze cáfolatait. Noha genetikus kapcsolat nem mutatható ki Telegdi e vitairata, Monoszlóy András (1552–1601) *Apológiája* (RMNy 620), valamint Pázmány *Tíz bizonyosága* (RMNy 933) és *Kalauza* (RMNy 1697³) között, tematikus hasonlóságokat megállapíthatunk. E művek között elsősorban – a stilisztikai különbségeken túlmenően – a terjedelemben, kidolgozottságban és a kútfők szélesebb spektrumú felhasználásában mutatkozik különbség. A négy mű részletes tartalommutatóját a dolgozat 6. számú melléklete tartalmazza.
49. Telegdi az esztergomi egyháztartomány számára liturgikus segédkönyveket szerkesztett. Ezek a klérus és a hívő közösség szakrális érintkezéseinek dokumentumai.
50. *Ordinarius*ából a nagyszombati Szent Miklós székesegyház liturgikus rendjére következtethetünk.
51. *Agendarius*a Oláh Miklós *Ordo et ritus*ának átdolgozott kiadása. Magyar nyelvű szövegbetétei elsősorban a szertartást végzők számára nyújtottak segítséget a hívő közösség liturgikus oktatása céljából. A kifejezetten a papság számára írt utasítások kizárólag latin nyelvűek.
52. Telegdi szerkönyvének magyar részei és Mossóczy Zakariás magyar nyelvű ordófoglalmozványa között genetikus kapcsolat nem mutatható ki.
53. A liturgia hivatalos nyelve továbbra is a latin maradt.
54. Jogtörténeti szempontból mérföldkőnek számít Mossóczy Zakariás törvénygyűjteménye. Kiadását a hazai joggyakorlat következetlensége, a bíróságokon citált helytelen, pontatlan törvényszövegek alkalmazása indokolta.

55. A *Corpus iuris Hungarici* első kiadásának függelékét a Magyar Királyság részleges közjogi sematizmusának tekinthetjük.
56. Az nagyszombati kalendáriumsorozat – 1579-től 1609-ig évenként megjelenve – praktikus igényeket elégített ki, egyúttal anyagi forrás volt a káptalani nyomda számára.
57. Telegdi Miklós írói tevékenysége és az ő Pozsony vármegyei értelmiségi környezete a magára találó katolicizmust reprezentálja.
58. Ahogyan a reformáció, úgy a katolikus megújulás irodalomtörténete is korszakokra bontható. Az első időszakot Várdai Pál (1483–1549), majd Oláh Miklós és Draskovich György neve fémjelezi, ők alapvetően jogi, törvényi szabályozás és tiltás szellemében, de irodalmi téren kevésbé produktív módon küzdöttek a protestantizmussal szemben.
59. Noha Telegdi egyházi pályája során a törvény szigorával is többször fellépett a hitújítók ellen, világossá vált számára, hogy a katolicizmus időlegesen tért vesztett a hazai politikában, így az írott szó súlyával volt kénytelen szembe menni mind a prédikátorok – különösen Bornemisza Péter –, mind a protestáns rendek ellen.
60. Telegdi (akárcsak a kortárs apologéta, Monoszlóy András) művei a késő középkori skolasztikus irodalmi hagyományt követik. A jezsuita rend első, sikertelen nagyszombati megtelepedése nem volt közvetlen hatással az irodalmi folyamatokra.
61. Telegdi Miklós egyházpolitikai tevékenysége és írói munkássága középkori hagyományokon nyugszik, és azokat magyar nyelven viszi tovább, ugyanakkor Telegdi a protestantizmusra adott határozott válasz intenciójával lépett elő. Emellett azonban elszigetelt jelenség maradt,

mivel a következő írói nemzedék már újfajta esztétikai és lelkeségi szempontok szerint dolgozott.

62. A katolikus megújulás következő írói nemzedékére döntő hatást a jezsuita szellemiség és barokk lelkeség gyakorolt.

II. Az értekezés részletes tartalomjegyzéke

1. Bevezetés	4
1.1. A kutatás tárgya és historiográfiai vázlata	4
1.2. A kutatás elméleti megalapozása, módszertana és távlata	10
2. Telegdi Miklós neveltetése, iskolái, egyházi és irodalmi pályakezdése (1535–1562)	18
2.1. Telegdi fiatalkora, iskolái, Nagyszombatba kerülése	18
2.2. Ketekizmus-fordítása	21
3. Telegdi Miklós pályája 1564–1578 között	33
4. Telegdi Miklós könyvtára	50
4.1. Telegdi könyvjegyzékei	50
4.2. Telegdi könyvtárának értékelése	52
5. Telegdi Miklós prédikációi	60
5.1. Kutatás- és kiadástörténet, Telegdi-kompilációk és -possessorok	60
5.2. Kötetkompozíció	65
5.3. Telegdi prédikációinak műveltséggrétegei	76
5.4. Telegdi homíliái	84
5.5. Telegdi szermói és prédikációi a szentekről	102

6. Telegdi Miklós vitairatai	118
6.1. <i>Felelet</i> (Nagyszombat, 1580)	118
6.2. <i>Rövid írás</i> (Nagyszombat, 1580)	123
6.3. <i>Egynéhány jeles okai</i> (Nagyszombat, 1581)	123
7. Liturgikus segédkönyvek az esztergomi egyháztartományban a 16. század második felében	127
7.1. <i>Ordinarium</i> (Nagyszombat, 1580)	130
7.2. <i>Agendarius</i> (Nagyszombat, 1583, 1596)	131
8. Telegdi Miklós pályája utolsó szakasza	137
8.1. Mossóczy Zakariás törvénygyűjteménye	137
8.2. Nagyszombati kalendáriumsorozat	142
9. Összefoglalás	145
10. Mellékletek	150
1. számú melléklet (Telegdi Miklós életének történeti kronológiája)	150
2. számú melléklet (Telegdi Miklós két könyvjegyzéke és azok tételei)	155
3. számú melléklet (Telegdi Miklós posztilláinak possessorai)	185
4. számú melléklet (Telegdi Miklós prédikációinak tekintélybázisa)	189

5. számú melléklet (Telegdi Miklós posztilláinak részletes tartalomjegyzéke és a prédikációk perikoparendje)	202
6. számú melléklet (Telegdi <i>Egynéhány jeles okai</i> , Monoszló András <i>Apológiája</i> , valamint Pázmány Péter <i>Tíz bizonyága</i> és a <i>Kalauza</i> tartalmának részletes összehasonlítása)	214
11. Irodalom- és forrásjegyzék	219
12. Absztrakt/Abstract	264

III. Az értekezés tárgyában megjelent publikációk listája

Részletes publikációs listám – a népszerűsítő írásokat és egyéb tudományos közleményeket is beleértve – a Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT) elérhető.¹ Jelen felsorolás az értekezés szűkebb tudományterületéhez kapcsolódó közleményeket tartalmazza.

HORVÁTH Csaba Péter, *Katolikus egyházi körkép Magyarországon Telegdi Miklós prédikációi tükrében = Filológia és irodalom: Tanulmányok a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának Kárpát-medencei irodalmi MA- és PhD-hallgatók számára rendezett Filológia és irodalom című konferenciáján elhangzott előadásokból*, szerk. TOMPA Zsófia, Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, 2013 (Pázmány Irodalmi Műhely, Opuscula Litteraria, 4), 17–40.

HORVÁTH Csaba Péter, *Hogyan írt prédikációt Telegdi Miklós és Pázmány Péter? = Pázmány nyomában: Tanulmányok Hargittay Emil tiszteletére*, szerk. AJKAY Alinka, BAJÁKI Rita, Vác, Mondat, 2013, 183–191.

HORVÁTH Csaba Péter, *„Mi legyen tisztí a jó fejedelemnek?” A felsőbbtség és az alattvalók viszonya Telegdi Miklós prédikációiban = A történelem igazsága és magányossága: Tanulmányok a 65 éves Raffay Ernő*

---

¹ <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10038555>

(utolsó megtekintés: 2019. 08. 31.)

tiszteletére, szerk. NAGY Miklós Mihály, kiad. HORVÁTH Csaba Péter, Bp., Kárpátia Stúdió, 2013, 43–54.

HORVÁTH Csaba Péter, *Égi jelenségek és időjárás viszontagságok Telegdi Miklós egy szentbeszédében* = „*Serpentarius viginti quatour stellis decoratus*” Baráti ajándék Farkas Gábor Farkasnak, szerk. EKLER Péter, VARGA Bernadett, Bp., 2015, 18.

HORVÁTH Csaba Péter, *Petrus Canisius' Katechismus in ungarischer Sprache (Petrus Canisius magyar nyelvű katekizmusa)* = *Germanico–Hungarica: Album mit Schätzen aus der Sammlung Alter Drucke (Album a Régi Nyomtatványok Tára kincseiből)*, szerk. EKLER Péter, VARGA Bernadett, Bp., Országos Széchényi Könyvtár, 2016, 58–59.

HORVÁTH Csaba Péter, *A római katolikus egyházmegyerendszer helyrajzi története az egri érsekség megalapításáig (1804)* = *A Kárpát-medence történeti vallásföldrajza*, I, szerk. GÁL András, FRISNYÁK Sándor, KÓKAI Sándor, Nyíregyháza, Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Szerencs, Bocskai István Katolikus Gimnázium, 2016, 31–46.

HORVÁTH Csaba Péter, *Jegyzet Telegdi Miklós katekizmusáról* = *Lelkiség és irodalom: Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*, szerk. BAJÁKI Rita et al., Bp., Magyar Tudományos Akadémia – Pázmány Péter Katolikus Egyetem Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2017 (Pázmány Irodalmi Műhely, Lelkiségtörténeti Tanulmányok, 17), 199–202.

PÁZMÁNY Péter, *Öt szép levél* (1609), *Öt levél* (1613), kiad., jegyz. HORVÁTH Csaba Péter, Bp., Universitas, 2019 (Pázmány Péter Művei, 10).